

ORAVSKÉ NOVINY

Zaujmom horno-oravského ľudu slúžiaci týždenník.

Redakcia, administrácia a expedícia v Trstenej.

Ročník I.

Nedeľa, 4 júla 1920.

Číslo 11.

„Kotol hrniec karhá.“

Pred sebou mám poľský leták z posledných časov: „Co chcem dac husyci?“ v ktorom píšú: „W parlamencie czeskim podajom Czesi taki wniosek: Republika nie uznaje žiadnych religijných stowarzyszeń i nie daje żadnemu pomocy. Na podpore kosciola nie da ani halerza wiecej.“

Áno, bohužiaľ — stalo sa, že niektorí, práve nábožným slovenským ľuďom vyvolení poslanci (ablegáti) predložili v čslov. parlamente taký návrh zákona, z ktorého návrhu však zákon nikdy nemôže byť, ani nebude. Ľud slovenský zavedený a pobalamutený bol pri voľbách takými ľuďmi, ktorí boli s Poľskom spojení (to je už dokázané), a preto volil sociálnych demokratov, a niektorí z týchto soc. demokratov predložili ten návrh; teda to nerobia „Česi“, „husyci“.

Túto volovinu spisovateľ letáka tak predkladá našim Oravcom, ako by to už naozaj tak bolo. A to nie je tak, ani tak nebude! O to sa ľud nábožný na Slovensku, Morave a v Čechách postará. Naš štát vždycky podporoval i bude podporovať náboženstvo. U nás sú platné a v tomto ohľade vždy budú platné staré uhorské zákony. Dľa týchto zákonov chudobným farnostiam štát je patronom. Štát udržiava kostoly, fary. Štát sa stará o to, aby niektoré osoby (grófi, baróni), ktoré boli patronmi niektorých farností, svoje patronátske povinnosti konali. Tak sa stáva, že i žid, keď prevzal veľkopanský (patronátsky) majetok, povinnosti patronátske konať musí. Štát ako patron nielen udržiava, ale i stavia nové kostoly a fary. Pod titulom kongruy, veľkého

prídavku, válečnej podpory, výpomoci na šatstvo, drahotnej výpomoci atď. štát čslov. vypláca ťažké tisíce kňazom.

Nuž, a tutaj patrz, panie Poloku! Ako je to u vás? I poľský štát udržiava kostoly a fary? Či i poľský štát udržiava kňazov? Pravdaže nie! Teda čo chcete s nami?

Sova hovorí vrabcovi (vráblvi), že má veľkú hlavu! Nuž vy tiež tak! Keď u nás pár hlupákov len rozpráva o tom, že štát nebude podporovať kostoly a kňazov, to už za strašnú vinu pokladáte, ale že váš štát skutočne nikdy nepodporoval i teraz nepodporuje kostoly a kňazov, to za dobré uznávate.

Tak sa mi zdá, že tie Sýkorove krople i rozum obľubujú. Rozprávate také hlupstvá, ktoré vám škodia; to azda neodškriepite, že píšem pravdu. Každý Oravec vie, že naše kostoly a fary v prevažnej čiastke štát a ostatní patronáti udržiavajú a že plat všetkých oravských kňazov štát doplňuje. Taktiež každý Oravec vie i to, že v katolíckom Poľsku všetky kostoly, fary, taktiež i kňazov sami farníci si musia udržiavať.

Povedzte len, vy noví páni Poľoci: z tých počas vojny na tisíce pobúraných kostolov koľko už postavilo Poľsko? Pravda, ani jeden! O tom zprávy nemáme, že by ste boli len jeden kostol postavili, ale že ste v Kijeve 14. VI. 1920 katedrálu (hlavný kostol) sv. Vladimíra vyhodili do povetria, o tom máme úradnú zprávu od slávneho a svetochýrneho Maxima Gorkého.

Vy viete papuľovať na Československo, kostoly do povetria vyhadzovať, ale nové staváť nie. Zametajte okolo svojho domu; je tam

špiny dost. Vy sa len o nás staráte a o nás píšete voloviny. Nebolo by azda lepšie, keby ste za tie peniaze, čo na tieto voloviny vydávate, aspoň jeden kostol postavili? Stále vystupujete ako obranci „viary“, ale len papuľujete, nevidno skutkov, ktoré opravdive bránia vieru. Je pravda, vy tiež robíte i skutky na obranu viery: ale vraždami, lúpežníctvom a vyhadzovaním kostolov do povetria sa viera nebráni. To je poľský vynález! Treba patent obstaráť naň.

Roztriasate stále i také chýry, že Česi hrešia na kňazov. Nuž áno, hrešia, ale na pozitívnych kňazov nie. Machaja, Sýkoru, Buroňa atď. chváliť nebudú. A tiež i všetci Česi nehrešia, len istá čiastka, tak ako i u vás, páni Poláci!

Často cestujem po Poľsku a vždy počujem, ako hromžia, hrešia Poliaci na kňazov práve preto, lebo štát sa nestará o kňazov a farníci len s veľkými ťažkosťami môžu svojich kňazov udržiavať. Áno, Poliaci viac hrešia, ako Česi. Ráďte si prečítať v č. 122. a 123. „Slováka“ článok „Oravci a Spišiáci, neverte Poliakom“. V tom článku redaktor mužne uznáva, že „Nie je všetko zlato, čo sa blyští“ a že z počiatku zle poznal Poliakov, ale keď spozoroval, že v Poľsku ani v náboženskom ohľade nemožno ničoho dobrého očakávať, ba zrovna cirkev je tam vo väčšom nebezpečenstve, ako v česlov. republike; na výstrahu Horno-Oravcov napísal ten článok. Sláva mu za to!

Teraz Poliaci povedia, že Česi podplatili „Slováka“. Preto vopred vás upozorňujem: prečítajte si celé tie čísla „Slováka“. Najdete tam všeličo. Kde treba, hreší na česlov. vládu, a keď treba, pochváli ju. Ako si zaslúži, tak o nej píše.

A pravdu píše, hoci je to i Poliakom nemilé. Pravdu píše a nie luhaniny, ako vy v svojich poľských novinách a letákoch. Luhaniny len tí noví Poliaci užívajú na agitáciu, ale dobre viem, že im to zle vypáli, lebo: „S cigánstvom ďaleko zajdeš, ale sa nevrátiš.“ Pamätajte na to!

Vsadebol.

Po Orave Machaj behá...

Po Orave Machaj behá a ľudí verbuje, z Oravy chce Poľsko spraviť, toto on figľuje. Oravský ľud už pochopil, o čo sa tu jedná: darmo Machaj svet sľubuje — sklamať sa mu nedá.

Poliak, chudák, sklenku prázdnu nám už ukazuje, žalúdok mu kŕče lomí, lebo on hladuje; chleba nemá a chce núkať Oravca verného! Boh ťa chráň od toho chleba v Poľsku pečeného! Buď Orave verný vždycky, miluj ju zo srdca, nech ťa Machaj nepomýli, ktorý tak vykrúca — Hor' Slovenskom, dol' Slovenskom daromné to chýry

že Oravec Poliak bude; každý sa v tom mylí
Žitinec.

Attentát Poliakov na obec Nedec.

Naši milí „bratia“ Poliaci akosi strašne radi majú náš slovenský ľud Spiša a Oravy a na každý pád chcú si ho získať pre plebiscitné hlasovanie. Chyba je však v tom, že nerobia to ako ľudia a kresťania, lež ako najdivokejší Tatári alebo Indiáni. Miesto toho, aby láskou, slovami a rozumným presviedčaním hľadeli na svoju stranu nakloniť Spišiakov a Oravcov, poľskí agitátori najhroznejším terorom, násilnosťami, vraždami a podpaľovaním vzbudzujú proti sebe odpor nielen nášho obyvateľstva, ale celého vzdelaného sveta súčasne.

Hroby pri Lesnici 20. júna zavraždených úradníkov Hejleka a Hájeka ešte nemaly času zaschnúť, a už zasa do neba o pomstu volajúce násilensťvo stalo sa v Spiši so strany mordárskych poľských agitátorov. Celá udalosť — na základe úradného zistenia — má sa nasledovne:

V sobotu, 26. júna, popoludní prišli do Nedece na plebiscitnom území Spiša traja poľskí mladíci a spytovali sa domáceho obyvateľstva, kde býva rychtár a zámožnejší gazdovia. Akýsi malý chlapec z obce ukázal im, ktorý je rychtárov dom. Nakoľko ich výzor a chovanie sa bolo podozrivé a keďže Poliaci Nedeci — tejto najrýdzejšej slovenskej obci na plebiscitnom území Spiša — stále vyhrážajú vypálením a vypomstením sa, týchto podozrivých Poliakov vyhnali Nedečani z obce. Ale večer sa už zas potulovali po obci, boli domácou strážou prichytení a znovu vyhnatí.

Nedecký rychtár obchádzal a dohliadal do pol 2. hodiny v noci po dedine rozostavené hliadky. Tento rychtár je známy ako horlivý Slovák a teda mal príčiny obávať sa poľského zákerníctva. Vošiel do svojho domu a ľahol si oblečený na krátky odpočinok, majúce v úmysle pozdejšie zas prehlíadať stráže.

Niekoľko minút zatým, ako si rychtár ľahol,

zjavili sa — dľa výpovedí gazdu Kuchtu — pred oknami rychtárovho domu oni traja a dva razy už z obce vyhnali poľskí mladíci a hodili oblokom niečo do domu. Po nejakých ôsmich sekundách nastaly strašné výbuchy. Strecha rychtárovho domu bola tlakom výbuchu zdvihnutá a padla na úplne rozborené steny.

Po výbuchu a nastalom srúcaní sa domu poľskí zločinci zutekali. Boli videní, ako bežali, ale naľakaní občania nemali odvahy ich zastavovať a dať sa im na odpor, obávajúc sa o svoje vlastné životy. Niekoľko minút pozdejšie hodili poľskí teroristi do murovaného domu vdovy Vonkovej, nachodiaceho sa na konci obce, tiež podobné bomby alebo výbušné látky. Tu sa udal tiež hrozný výbuch a i tu steny domu boli rozvalené.

Obyvatelia Nedece shrkli sa okolo rychtárovho domu, z rumov ktorého bol vytiahnutý ťažko ranený rychtár. Má vážne poranenie na hlave a asi dvadsať rán po celom tele, tak že sotva vyviazne životom. Jeho dcéra má rany na tvári od črepov bomby a tiež utrpela otrávenie čuvom.

V dome vdovy Vonkovej zabitý bol poľský chlapec, ktorý bol tam v službe ako pastier statku. Vdova Vonková utrpela ťažké nervové otrávenie. Vonková je Poľka, ale o Poliakoch nechce ani počuť. Jej muž, ktorý umrel pred mesiacom, ešte pred svojou smrťou ju napomínal, aby sa pred Poliakmi chránila a nenavázala s nimi nijakých stykov.

Taliansky delegát Torielli z poľskej národnosti Vonkovej vyviedol „duchaplnú“ domnienku, že atentát mohol byť spáchaný azda nedeckými mládeňcami. Otcem tejto hypotézy je ovšem Poliak dr. Milaňak. Naproti tomu treba konštatovať, že Poliaci, súc neobznámení v Nedeci, hodili bombu jednoducho do domu Vonkovej preto, že vynikal svojou murovanou stenou nad ostatnými domami a stojí na konci obce, tak že je ľahko prístupný útokom.

Výetrovanie atentátu bolo hneď zavedené. Stopy poľských zločincov vedú na Nižné Lapše, odkiaľ tej istej noci zmizol poľakofilský farár Urvaj a istá ženská.

Obete poľskej zločinnosti dopravené boli do nemocnice v Spišskej Sobote. Obec Nedec obdržala teraz na pomoc francúzske vojsko, ktoré bude konať nočné stráže.

Výbušná látka, ktorá použitá bola poľskými

terroristmi, bola asi takzvaný astralit, ktorý sa hádže so zapálenou šnôrou v 5-kilových bedničkách a pôsobí hlavne do hora a na strany.

Následkom stále sa opakujúcich poľských útokov panuje medzi obyvateľstvom plebiscitného územia nesmierne vzrušenie. Naši činitelia musia vynaložiť všetko úsilie, aby slovenský ľud nedal sa strhnúť k podobným činom proti poľským agitátorom. Poliaci chcú vyprovokovať slovenské obyvateľstvo k násilnostiam, aby potom pod zámienkou udržania poriadku mohli vtrhnúť na plebiscitné územie.

Plebiscitný pochod.

(Spieva sa ako „Biely kvietok“.)

Hor' sa, ľud Oravy, na obranu!
Zem ti ruky poľských pánov berú!
Ukáž, že nás viacej, Machajovi,
nekúpi nás ani za milióny!
Po Dunaj cez Kriváň od Oravy
Slovensko je dávno náš kraj drahý;
ľúkaj, Machaj, do poľskej si kaše,
ale Slovensko je naše!
[:Plebiscitný lístoček za čapicu dám,
republike milej ja ho len odovzdám!:]

Oravský ľud chce už vyhnáť smeľe
cudziehubiteľov zo svej zeme.
Ak sa im neľúbi u nás ešte,
môžu maširovať za hranice.
Jestli tak bohatú zem tam máte,
prečo ku Oravcom nakukáte?!
Chcete chlieb náš, cukor, Babiú Horu,
za tým plačete od bôfu.
[:Plebiscitný lístoček atď.:]

Machaj pôjde smutne cez hranicu,
dostal v Námestove na čapicu;
riekli mu tam jasne naši bratia,
Machaj a ostatní že kde patria.
Márne peniaze i jeho slová,
smutne utečie on do Krakova!
Má strach, že tam musí zhynúť z hladu —
Čechom pošle marmeládu.
[:Plebiscitný lístoček atď.:]

Buroň narieka a pritom kľaje:
„Márne všetko, už mi nič nepraje!
Viac nebudem ja už poľský posol;
že som nešiel s Čechmi, to som osol!“
Najviac pán Sýkora plače pilne,
tečú jemu slzy krokodíľne:

„Odpusť, brate Slovák, mňa to bolí,
že som u vás skončil školy.“
[:Plebiscitný lístoček atď.:]

Čujte, pane Machaj i Sýkora,
Buroň i Jozefka Machajova:
Známe vaše čierne duše sami,
vaša chvála nás už neomámi!
Nechceme mať s vami žiadne spolky,
nedáme sa za falošné kolky
od Sýkoru lebo Machajáša —
Orava bude len naša!

[:Oravec voľnosť miluje, pôjde len tam,
kde už šľachta zhynula, kde je pánom sám!:]

Poľský teror na plebiscitnom území a jeho ovocie.

„Slov. Denník“ od svojho zpravodajcu zo
Spišskej Belej s dátumom 25. júna dostal na-
sledovnú zprávu:

Na plebiscitnom území slovenskom je veľmi
rozčulená nálada proti poľským univerzitným
študentom, ktorí počtom asi 200 osôb prišli
najviac z Tešínska do Oravy a Spiša, nie aby
agitovali, lež aby terorom rozvrátili pokojné
slovenské obyvateľstvo a tým znemožnili ple-
biscit.

Sotvaže sa obyvateľstvo spamätalo z desných
dojmov teroristického činu pri Starej Vsi, bolo
znovu hrozne rozčulené, keď v stredu 23. júna,
o pol 5. hodine popoludní, prihnalo sa do Starej
Vsi nákladné auto, preplnené 21 poľskými vo-
jakmi v plnej zbroji, v čele s dr. Milaňakom,
ktorého rozčulený dav bez násilia v pondelok
vyhnal zo Starej Vsi i s ostatnými členmi poľskej
agitačnej kancelárie.

Perfidná poľská tlač vykrikuje teraz bom-
bastickým spôsobom do sveta, že bolo pre-
padnuté poľské obyvateľstvo v Starej Vsi, hoci
to boli Poliáci a hoci pritom zahynuli 2 české
životy a ďalšie obete sú ešte v ťažkom stave
v nemocnici v Spišskej Sobote. Poľskí vojaci
vpadli do Spiša ako do nepriateľskej zeme, spie-
vajúc pritom bojovnú poľskú pieseň. Dr. Mila-
ňak pri tomto zorganizovanom vpáde vbehol
do siene, kde bola práve porada subkomisie
so slovami, že má česť predstaviť subkomisii
žiadanych poľských telefonistov.

Obyvateľstvo sa veľmi rozčulilo a žiadalo
energicky, aby poľskí vojaci hneď opustili Starú
Ves. Poľskí vojaci postavili sa so zbraňou

v ruke proti ľudu. Subkomisia i veliteľ prítom-
ného francúzskeho vojska bol bezradný proti
poľskému terroru, lebo dr. Milaňak tvrdil, že
by vrátenie sa poľských vojakov bolo pre poľ-
skú armádu hanbou, ktorú by poľské vojsko,
na hraniciach shromaždené, nenechalo bez
odvety a že by mohlo dôjsť k zasiahnutiu poľskej
zbranej moci. Subkomisia uspokojila sa s tým,
že dala poľských vojakov odzbrojiť francúzskou
posádkou a privolila, aby poľskí vojaci zo-
stali na plebiscitnom území ako „kontrollné
orgány telefonických staníc“! Tým ovšem medzi-
národná subkomisia ustúpila pred poľským
terrorom, ktorým Poliáci priamo zasiahli jej
suverenitu. Proti tomu nepoužila medzinárodná
subkomisia potrebnej energie, ktorá by za-
strašila Poliakov pred ďalším terrorizovaním
pokojného obyvateľstva. Pre túto slabosť sub-
komisie, ktorá nebráni ani svoje práva proti
Poliakom, je obyvateľstvo v Spiši a Orave veľmi
rozčulené a žiada plný právom, aby poľskí
terroristi a vrahovia, ktorí takým bezohľadným
spôsobom porušili svojím surovým vpádom po-
riadok a pokoj na našom plebiscitnom území,
boli hneď odtiaľ odstránení. Keby poľskí vojaci
zostali na našom plebiscitnom území, vznikol
by dojem, že subkomisia nevie si dostatočne
uhájiť svojej autority.

Zprávy z celého Spiša oznamujú, že poľskí
terroristi, nespokojní s beznádejným „pôsobením“, vracajú sa do Poľska. Ostatne, o ztrate
Spiša pre Poľsko je sama poľská vláda pre-
svedčená.

24. júna popoludní boli predvedení pred
subkomisiu zatknutí ozbrojení poľskí študenti.

Preto nariadila medzinárodná subkomisia,
že poľskí študenti musia plebiscitné územie
hneď opustiť. Prístup na plebiscitné územie dľa
rozhodnutia subkomisie bude odteraz dovolený
iba tým osobám, ktoré majú legitimáciu od
príslušného politického úradu.

Prípady Starej Vsi boli prítomní francúzski
žurnalisti Labouler a Mouneraux, na ktorých
pôsobil poľský teror zdrcujúcim dojmom.

Obyvateľstvo zo Starej Vsi vyslalo 200-čle-
novú deputáciu k americkému Slovákovi Vá-
czymu, náhodou na plebiscitnom území prítom-
nému, a žiada ho, aby na ochranu obyvateľ-
stva bolo na plebiscitné územie vyslané česko-
slovenské vojsko. Deputácia bola p. Váczy-
m upokojená a privolala na konci svojej mani-